

Redni broj: 54**Lokalitet: Zagreb - Tkalčičeva ulica (od Skalinske do Miklaušičeve)****Naselje: -****Grad/općina: Zagreb****Pravni status: Z-1525 (povijesna urbana cjelina)****Razdoblje: SV, NV****Vrsta radova: probno iskopavanje i arheološki nadzor**

Muzej grada Zagreba proveo je tijekom srpnja i kolovoza 2004. g., u sklopu realizacije projekta uređenja Tkalčičeve ulice od Skalinske do Miklaušičeve, sondažna arheološka istraživanja i nadzor (stručni voditelji istraživanja: Boris Mašić i Buga Pantlik).

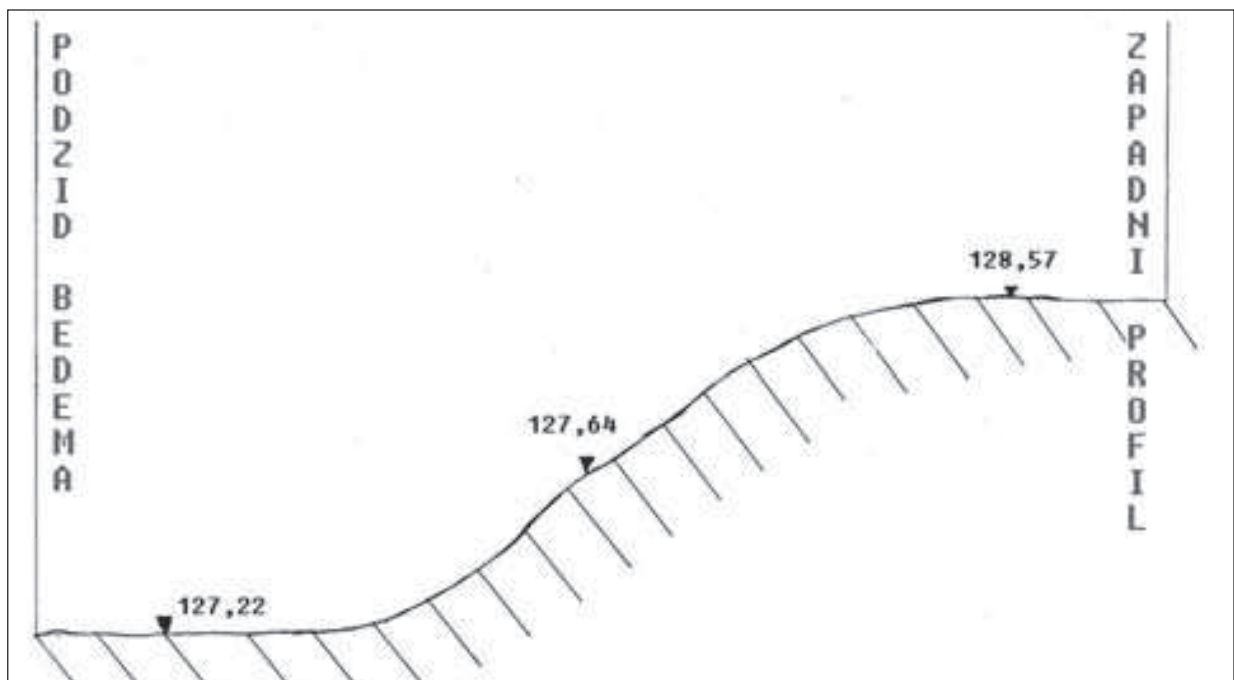
Današnja Tkalčičeva ulica zvala se Potok ili Na potoku. Nalazi se na prostoru kojim je nekada tekao potok Medveščak ili Cirkvenik, odnosno Medvednica, kako je nazivan u srednjovjekovnim ispravama 13. i 14. st. On je njome tekao sve do 1898. g. Bio je razdjelnica između dvaju najvažnijih naselja u srednjovjekovnoj povijesti današnjeg Zagreba, ali i mjesto njihova spajanja preko brojnih mostova koji su se na njemu nalazili. Brz i snažan, kako svjedoče podaci o njegovim poplavama, nerijetko je plavio. Zadnja poplava, 1895. g., bila je toliko katastrofalna da su građani Zagreba odlučili nadsvoditi potok i preusmjeriti njegov tok u novo korito.

Najstariji evidentirani arheološki nalaz iz Tkalčičeve ulice datiran je u bakreno doba, odnosno u 4. tisućljeće pr. Kr. Riječ je o kamenom čekiću (sjekiri) s rupom za nasad, pronađenoj 1898. g. Godinu dana poslije, 1899. g., pronađeni su antički novčići kovani u 1., 3. i 4. st. (Germanik, Vespazijan, Prob i Krisp) pri uređenju korita potoka Medveščak.

Raspored arheoloških sondi (I – IV) bio je usklađen s izvođenjem građevinskih radova kako se ne bi remetio

tijek njihova izvođenja a da se ipak dobiju svi relevantni podaci o samom lokalitetu. Sonde su raspoređene kako bi se utvrdili: arheološka slojevitost lokaliteta, izvorni profil terena uz kaptolski bedem, njegova stratigrafija u odnosu prema Tkalčičevoj ulici, profil potoka Medveščak i njegovo korito te eventualni položaj mosta između kućnih brojeva 39 i 41. U sondi I otvoren je temelj kućnog br. 59 te je, usporedbom s ostalim objektima u Tkalčičevoj kod kojih je primjetna denivelacija pojedinih dijelova (ulaza, dvorišta itd.), moguće pretpostaviti da su stariji objekti u Tkalčičevoj ulici funkcionirali na razini 1,30 m nižoj od današnje hodne razine. U sondi II definirano je dno potoka Medveščak na 125,73 m n.m., što je cca 4,5 metara od današnje hodne razine. Unutar sonde otkopan je intaktni sloj riječnog taloženja debljine cca 70 cm. U njemu je pronađen velik broj pokretnih arheoloških nalaza. Na sredini sonde otkopan je zidani kanalizacijski kolektor koji je sondu dijelio u dva dijela. Bio je ukopan u sloj riječnog taloženja te je, potpuno sigurno, mlađi od njega. Treba pretpostaviti da je kamena struktura kojom je nekada bilo obzidano korito potoka Medveščak iskorištena za gradnju kolektora. Vrlo je vjerojatno istočni zid kolektora bio i istočni obzid potoka, jer je ukopan u sterilni sloj. Dakle, sloj riječnog taloga, otkopan u kvadrantu I sonde II, pripada najstarijemu horizontu Tkalčičeve ulice. To potvrđuju i keramički nalazi pronađeni u njemu. Riječ je o keramičkim ulomcima posuda s karakterističnim načinom ukrašavanja, koji te predmete datiraju u vrijeme 13. – 15. st., odnosno u razdoblje kada se Tkalčičeva ulica, odnosno potok Medveščak, počinju spominjati u povijesnim izvorima.

U sondi III, odnosno u njezinim profilima, jasno su se raspoznavali naplavni slojevi koji su, vrlo vjerojatno, rezultat plavljenja potoka Medveščak. Ti se slojevi nalaze iznad namjerno zatrpanoga jarka uz kaptolski bedem u koji je, prema povijesnim izvorima, bila skrenuta voda iz potoka kako bi se ojačala kaptolska fortifikacija. Dno jarka definirano je na 127,22 m n.m.

Zagreb, Tkalčičeva ulica, sonda III, presjek obrambenog jarka (crtež: B. Mašić)

Zagreb, Tkalčićeva ulica, sonda II, fragment vrča s dna potoka Medveščak (foto: B. Pantlik)

Sonda IV otvorena je nasuprot današnjemu kućnom br. 69, na mjestu spajanja Miklaušičeve, Tkalčićeve i Medvedgradske ulice. Sonda je bila ispražnjena do 129,00 m n.m., na razini sterilnoga sloja sa šljunkom i oblucima, a iskopan je recentni nasip šljunka, pijeska i šute. Premda je iskopana relativno velika površina, bilo je izuzetno malo pokretnih arheoloških nalaza.

Keramički su nalazi fragmentirani, premda se iz nekoliko primjeraka mogu raspoznati i rekonstruirati karakteristični oblici posuđa rabljeni u razdoblju od 13. do 18. st. Među ostalim, potrebno je istaknuti dvije keramičke posude s izljevom koje zajedno s ručkama ukrašenima urezivanjem pripadaju najranijim keramičkim nalazima s ovoga lokaliteta. Pojedini su ulomci bili urešeni urezivanjem, ubadanjem te plastičnim naljepcima, a samo jedan ulomak bio je urešen slikanim motivom u obliku girlandi. Većina keramičkih ulomaka, kao što su prije navedeni primjerci, pripadaju grubom kuhinjskom posuđu, s mnogo primjesa sitnozrnatog kalcita, a proizvedeni su u lokalnim keramičkim radionicama. Od prepoznatljivih primjeraka metala pronađeni su čavli, dijelovi srpa, nožića i klamfi. Nešto bolje je očuvana metalna pločica trakastoga presjeka, oblo savijena, s nekoliko zakovica u kutovima te se može pretpostaviti da je bila aplicirana na podlogu organskog porijekla.

Literatura

- Brunšmid 1900** Josip Brunšmid, Stari novci iz potoka Medveščaka, VHAD, n.s. IV, Zagreb, 1900.
Buntak 1996 Buntak Franjo, Povijest Zagreba, Zagreb, 1996.
Dobronić 1986 Lelja Dobronić, Zagrebački Kaptol i Gornji grad nekad i danas, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
Habunek–Moravac 1960 Štefica Habunek–Moravac, Prilog proučavanju srednjovjekovnih kaptolskih utvrda, ISNZ, Zagreb, 1960.
Horvat 1942 Rudolf Horvat, Prošlost grada Zagreba, Zagreb, 1942.
Krčelić 1952 Baltazar Adam Krčelić, Anuae ili Historija 1748 – 1767., Zagreb 1952;
Laszowski 1925 Laszowski Emil, Stari i novi Zagreb, Zagreb, 1925.

Tkalčić 1889 Ivan Krstitelj Tkalčić, Povijesni spomenici slobodnog kraljevskog grada Zagreba I, Zagreb, 1889.
Zagreb 1994 U: grupa autora, Zagreb prije Zagreba (katalog izložbe), Muzej grada Zagreba, Zagreb, 1994.

Boris Mašić

Summary

The Zagreb City Museum carried out, as a part of implementation of the Restoration Project of Tkalčićeva Street – from Skalinska Street to Miklaušičeva Street, archaeological investigations and supervision during July and August of 2004. Four trenches that had been excavated helped to identify gravel bottom of the Medveščak stream, a part of defense moat running along the Kaptol defense wall and the foundations of the one of the oldest houses in Tkalčićeva Street. The movable finds which should be noted are pottery fragments dated to the 13th – 15th century, in relation to the period in which the said stream had first been mentioned in the historical sources as an important factor of life of that period's Kaptol and Gradec.

Redni broj: 55

Lokalitet: Zagreb - Vranicanijeva poljana

Naselje: -

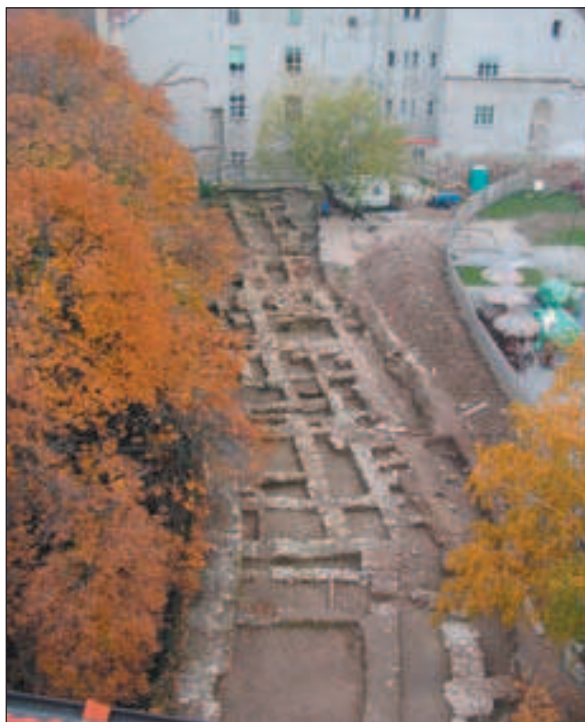
Grad/općina: Zagreb

Pravni status: Z-1525 (povijesna urbana cjelina)

Razdoblje: NV

Vrsta radova: sustavno i zaštitno iskopavanje

Arheološka istraživanja na Vranicanijevoj poljani na Gornjem gradu u Zagrebu (k.č. 1563, k.o. Centar) realizirana su tijekom rujna i listopada 2004. g. (stručni voditelj: Boris

Zagreb, Vranicanijeva poljana (foto: B. Mašić)